ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 41 · ՆՈՅԵՄԲԵՐ 5 1852

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է 100 ղուռուշ։
Վեցամսեայ » » 55 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Երկու » » մէկ ամիսը » 30 » »
Չորս » » » » 20 » »
Ստորագրութիւնները կանխիկ են։
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի, և ասոնց համար ծախքը իրը կողին վրայ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Գերապատիւ Թադէոս Եպիսկոպոսին մայրաքաղաքս հանիլը և փոխանորդական պաշտօնը շարունակելը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունաց Պատրիարքի փոփոխութիւն։ - Անթէպի մէջ խռովութեան փորձ մը։ - Հորանէն գրուած նամակ մը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԻԱ։ Կայսերական յաջորդութեան խնդիրը։ - Ապա - էլ - Գատէր։ - Կիպրանա աբսորեալ քաղաքական յանցաւորաց փախուստը։
ԱՆԳԼԻԱ։ Ամերիկեան առեւտրական ժողով։ - Արմըտեայ պատճառաւ շատ ոսկի դուրս կը իջնէ։
ԲՐՈՒՍԻԱ։ Եկերբրդ խորհրդարանին ընտրութիւնները։
ՊԵԼՃԻՔԻՍ։ Պաշտօնէից ընտրութիւն։ - Պատգամաւորաց նախագահի ընտրութիւն։ - Տարւոյս ինն ամիսներուն մէջ սերութեան գանձուն եկամուտը։
ԻՏԱԼԻԱ։ Թոսքանայի մէջ ապստամբութեան փորձ մը։
ՍՊԱՆԻԱ։ Անցեալ տարուան առեւտրական վիճակը։
ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ։ Վ. Կայսեր մէկ հրովարտակը։
ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Վ. Թագաւորին դարձը։ - Յաջորդաւորելիները։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պարոն Տիւվալի աղջիկները կամ յաղթանակ բարեկրթութեան։

ԱՕԳՈՒՅԻՆ

Գերապատիւ Տ. Թադէոս Նորապլսակ սրբազան եպիսկոպոսը ամսոյս 2 ին մայրաքաղաքս հասաւ օսմանեան Թէֆֆ շոգենաւով և անմիջապէս շարունակել սկսաւ իւր փոխանորդական բարձր պաշտօնը։

Յայտնի է բարեսէր հասարակութեան, որ Հռոդոսի (Թէքիրտաղ) վիճակին առաջնորդութիւնը յիշեալ գերապատիւ սրբազան եպիսկոպոսին խնամոցը յանձնուած է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ շաբթու կայսերական հրովարտակաւ գերապատիւ Տ. Անթիմոս յունաց Պատրիարքը իւր պաշտօնէն հանուեցաւ։

Այս պատճառաւ կայսերական կառավարութիւնը յոյն հասարակութիւնը հրաւիրեց, որ պատրիարքարանին ժողովուելով, ըստ սովորութեան նոր պատրիարք մը ընտրեն իրենց։ Ուստի շաբաթ օրը ամեն արուեստաւորաց (էսնաֆ) գլուխները, եկեղեցականները, եպիսկոպոսները, աբք եպիսկոպոսները և ազգին երեւելիները Ֆէներ իրենց պատրիարքարանը ժողովուեցան։ Արտաքին գործոց պաշտօնատան Թղթակցութեան ատենի քարտուղար Սայիտ էֆէնտին Բ. Դրան կողմէն այս ժողովին ներկայ էր։ Յունաց ազգային երեսփոխան Պ. Մ. Ն. Աբիսթաքլին՝ կայսերական հրովարտակը կարդաց, որուն յունարէն թարգմանութիւնն ալ Կեսարիոյ աբք եպիսկոպոսը կարդաց։ Կայսերական կառավարութեան պատուէրները, որ ճշմարիտ հայրական քաղցրութեամբ և գթութեամբ տպաւորուած էին, բոլոր ժողովականները երկիւղածութեամբ մտիկ ըրին։ Յետոյ անմիջապէս ընտրութիւն ընելու ձեռք զարկին և երբեմն պատրիարք գերապատիւ Դերմանոս աբք եպիսկոպոսը միաբան հաճութեամբ ընտրուեցաւ։

Այս ընտրութիւնը կայսերական հաճութեամբ հաստատուելով, երկուշաբթի օրը շքեղ հանդիսիւ նորընտիր պատրիարքը Բ. Դռնէն Ֆէներ յունաց պատրիարքարանը գնաց իւր բարձր պաշտօնը վարելու։

— Անթէպի մէջ սեպտեմբեր 30 ին գիշերը խռովութեան սկզբնաւորութիւն մը եղեր է, բայց տեղւոյն կառավարչին աշխատութեամբն ու ժրութեամբը շուտով դադրեցուցեր է։ Այս անցքին վրայ հետեւեալը կը գրեն Իերիայէն (Հալէպ) տեղւոյս գաղղիական յոռոնալ լրագրին։

» Սեպտեմբեր 30 ին գիշերը՝ Անթէպ քաղաքը մեծ խռովութենէ մը ազատեցաւ, որուն տակէն անհաշուելի վնաս կրնար ծագիլ տեղւոյս հանդիստութեանն ու առուտուրին։

» Անթէպի մէջ երկու կողմնակցութիւն կայ, երկուքն ալ զօրաւոր, որոնք շատ անգամ կայսերական կառավարութեան բարեբար դիտաւորութիւններուն կատարմանը արգելք եղած են։ Այս երկու հակառակորդ կողմնակցութիւններուն գլուխներն են Պաթալ պէյն և Իսաք պէյը, որ հիմա Իսաք փաշա է։ Անթէպի կառավարիչ Ֆերհատ պէյը, որ արդարասէր, խելացի և խիստ գործունեայ մարդ մըն է, այս կողմնակցութիւններուն երկուքէն ալ հեռու կեցաւ, և տեղւոյն քաղաքական ժողովին մէջ՝ անոնց պարտաւորութենէն դուրս ունեցած ազդեցութիւնին կոտրեց։ Իսաք փաշային կողմը, որուն բերանն է Էագուպ էֆէնտին, սարկի կողմանէ հարուստ ըլլալէն զատ՝ ժողովին մէջ ալ խօսքի տէր մարդիկ ունի։

Ասոնք՝ Ֆերհատ պէյին անկողմնասիրութեանը յաղթելու անօգուտ տեղը աշխատելէն ետեւ, չի կրնալով իրենց խորամանկ հնարքներն ու դէշ դիտաւորութիւններն ուզածնուն պէս ի գործ դնել, ուզեցին որ զինեալ խռովութիւն մը հանելով՝ կառավարութիւնը վախցնեն ու զանիկա սպիտեն, որ իրենց՝ դիտաւորութիւններուն կատարմանը արգելք չըլլայ։ Լաղուպ էֆէնտին՝ ամեն բան պատրաստելէն ետեւ, խոհեմութի սեպեց սպասել։ 29 ին Անթէպէն մեկնիլ, որպէս զի իրմէն կասկած մը չըլլայ։ Կառավարիչը այս պատրաստութիւնները ժամանակին իմանալով, տեղւոյն գլխաւորներէն եօթը հոգի բռնեց բանտը դրաւ, և 30 ին գիշերը՝ քաղաքական ժողովը գումարելով, իր ժրութիւնը կրցաւ երեւցնել խռովութեանց առաջքն առնել և ժողովրդեան երկիւղը փարատել։ Մինակ Իսաք փաշային կողմնակիցները՝ այն գիշերը չուզեցին ժողովը երթալ և անանկով անկարգութիւնի մէջ մասնակցելու յայտնի ըրին։ Այս օր՝ Իերիայի (Հալէպ) գաւառական ժողովը քննել սկսաւ այս բանը և յանցաւորները խստութեամբ պիտի պատժուին։

Անթէպի բնակիչները կը գովեն Ֆերհատ պէյին իմաստութիւնն ու չափաւորութիւնը, որ քաղաքը չարագործներէն մաքրեց և տուրքերը արդար հաւասարութեամբ բաժնեց, որով կանոնաւոր կերպով կը ժողվուին։ Երեք ամսուան մէջ՝ ետ մնացած հարկերէն 1,400 քսակ ժողվեց, ու Իերիայի գանձուն տուաւ, և այն ալ առանց խստութիւն բանեցընելու, որ ասանկ պարագաներու մէջ դրեթէ միշտ պէտք կ'ըլլայ։ Այս օրուան օրս Անթէպի խաղաղութիւնն ու բարեկեցութիւնը կատարեալ ընելու համար ուրիշ բան չի պակսիր, բայց միայն Իսաք փաշային և Պաթալ պէյին կողմնակցութիւններուն գլուխ եղողները ան տեղէն վերցնել, որոնց գաղտնի հնարքներն ու խորամանկ ջանքերը կրնան օր մը չէ նէ օր մը երկրին մէջ անկարգութիւններ տարածել։ »

— Լրագրիս 39 թուոյն մէջ՝ Հորանի տրիւզներուն ապստամբութեանը վրայ խօսելով, տեղւոյս գաղղիական ժոռոնալ լրագրին մէկ յօդուածը թարգմաներ էինք, որուն մէջ խոստացուած էր՝ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ տալ այս խնդրոյն վրայ՝ հաւատարիմ թղթակցի մը նամակը հրատարակելով։

Լաւ որովհետեւ կայսերական տերութեան մէջ պատահած ժամանակակից դէպքերը տեղն ի տեղը և անաչառ կերպով հասարակութեան դիտցընելը ճշմարտասէր և Բ. Դրան հաւատարիմ հպատակ ազգի մը լրագրին անհրաժարելի պարտաւորութիւնն է, անանկ անցքեր, որոնց մէջ՝ պարծանօք կ'ըսենք, կայսերական կառավարութիւնը իմաստութիւնը, արդարասիրութիւնը և բարեսրտութիւնը ակն յայտնի կը տեսնուի, մենք ալ արժան և պարտք կը համարինք՝ յիշեալ շահաւէտ նամակը թարգմանութեամբ լրագրիս մէջ հրատարակել, անտարակոյս ըլլալով, որ արդոյ հասարակութիւնը հաճութիւն կը կարդայ։

» Հաւրան, 12 հոկտ. 1852

« Պարոն խմբագիր.

» Արդէն երկար ժամանակէ ի վեր գիտէք անշուշտ որ սպարապետ Մեհեմմէտ փաշան Դամասկոսէն Հաւրան գնայ։ Սակայն ձեր սովորական թղթակիցը որչափ աղէկ տեղեկութիւն ունեցած ըլլայ, որչափ հաւատարիմ և ճշմարտասէր ըլլայ, կը կարծեմ, որ շատ դժուար է իրեն Դամասկոսի մէջ արդէն պտրտած տեսակ տեսակ խօսքերուն մէջ բուն ճշմարտութիւնը այս անգամ հասկընալ։ Ուստի մտածեցի, որ այս պատերազմին վրայօք տալիք քանի մը տեղեկութիւններս սիրով կ'ընդունիք, անանկ տեղեկութիւններ, որոնց կատարեալ ստուգութիւնը կրնայ երաշխաւորել իմ ականատես ներկայութիւնս։

» Առաջ քանի մը խօսք ընենք, այս պատերազմին պատճառներուն և անկէ առաջ պատահած անցքերուն վրայ։

» Հաւրանի խռովութիւնները, ինչպէս ուրիշ ամեն խռովութիւնները որ գրեթէ երկու տարիէ ի վեր Սուրեստանի մէջ ծագեցան, զինուորագրութենէ զատ ուրիշ պատճառ չունին, որովհետեւ անկէ առաջ Սուրեստանի մէջ այս օրէնքը ի գործ դրուած չէր։ Արդ՝ որչափ արդար և օրինաւոր ըլլայ վիճակաւ զինուորագրելու օրէնքը, որովհետեւ մարդոց աշխարհի մէջ ունեցած ամենէն սիրելի բանը այսինքն զաւակները առնել կ'ուզէ, բնաւ երկիր մը չի կայ, ուր առանց անգամ մոռած առեալը՝ մեծամեծ արդելքներու և բուռն դիմակալութիւններու չի պատահի։ Երբոր անցեալ տարի՝ սպարապետ Իսմին փաշան՝ առաջին անգամ այս գործը կատարելու սկսաւ, քանի մը տեղ անկարգութիւններ ծագեցան, գլխաւորապէս Իերիայի (Հալէպ) մէջ, ուրուն տխուր համբաւը ամեն տեղ տարածեցաւ։ Իսմին փաշան այս գործը առաջ տանելու ըզգաղած կամ մանաւանդ սկսած ժամանակը՝ մահը վրայ հասաւ, և երբոր Մեհեմմէտ փաշա զօրապետը անոր յաջորդելու եկաւ, շատ տեղեր կար, ուր դեռ վիճակաւորութիւն եղած չէր, և այս տեղերը բնականաբար ամենէն դժուարներն էին, որոնք ետքի պահուած էին, որպէս զի դեռ վիճակարկութիւնը ուրիշ տեղեր չի սկսած՝ ասոնց դիմադրութիւը բոլոր Սուրեստանի մէջ ընդհանուր ապստամբութեան մը օրինակ և պատճառ ըլլայ։ Այս մնացած տեղերուն գլխաւորներն էին տարբեր սկիզբը՝ Նապլուս, Հէպրոն, Ակքաբոն (Աքիա), Երուսաղէմ, Լիբանան, Տրիպոլիս, Լաթաքիէ, Կեսարիա տաղ և ուրիշ քանի մը տեղեր, որոնց ամենքն ալ հոգ չակաւոր եղած են իրենց յամառ և շատ անգամ յաղթող դիմակալութեամբը եգիպտական զօրաց դէմ, երբոր Իպրահիմ փաշան ուզեր էր այսպէս վիճակաւ զօրք գրել անոնցմէ։ Այսու ամենայնիւ գործոյն դժուարութիւնը չէր կրնար արգիլել Մեհեմմէտ փաշան. այլ ընդհակառակն անոր ժրութիւնն ու գործունէութիւը աւելցուց։

» Ճարտար քաղաքագէտ և միանգամայնքաջ զօրապետ ըլլալով, իր խոհեմութեամբն ու իմաստութեամբը կրցաւ ամեն արգելքները վերցնել։ Այս ամեն վախնալու տեղերէն՝ մինակ Կեսարիոյ ըսուածը, որ ապառաժուտ և անառաւախտ լեռ մըն է՝ մին չեւ ան ժամանակը անմատոյց համարուած, զէնքով դէմ դնել ուզեց։ Կայսերական զօրքերը՝ ձմեռուան մէջ տեղը՝ ձիւներուն գետինները ծածկած ժամանակը՝ անմիջապէս մարեցին այս ապստամբութիւնը։ Մինակ Հաւրանը մնաց, ուր սպարապետը անձամբ երթալով, կը յուսացուի, որ քիչ ժամանակէն կայսերական օրէնքը բոլոր Սուրեստանի մէջ գործադրութիւն կը գտնայ։

» Երկար ատենէ ի վեր սպարապետին Հաւրանի վրայ երթալը անտարակուսելի էր. սակայն քանի մը պատճառներով ուշացեր էր։ Նախ՝ որովհետեւ այս երկրին դիմամատութիւն

ընելիքը յայտնի կը տեսնուէր, պէտք էր գտնել զանիկա առանձնայնել՝ իր ետեւը գեղ մը կամ տուն մը չի թողելով, ուր զինուորագրութեան օրէնքը դեռ 'ի գործ դրուած չէր, և հետեւաբար անանկ մարդիկ, որ ապստամբներուն հետ կրնային միաբանիլ։ Երկրորդ, Հաւրան՝ ամեն տարի Մէքքէ գացող ուխտաւորներու կարաւանին (քէրվան) ճամբուն վրայ ըլլալով, փափաքելի էր, որ երկրին մէջ դեռ պատերազմը չի սկսած՝ կարաւանը անցնի երթայ։ Վերջապէս, որովհետեւ Հաւրան՝ տասը փարսախ միայն հեռու ըլլալով Դամասկոսէն, ասոր համբարանոցը կը սեպուի, պէտք էր թողտալ, որ հունձքը լմննայ և Դամասկոսի պէտք եղած ցորենն ու ուտելիքը առնուի պատրաստուի պատերազմը սկսելէն առաջ։ Հոսօրուան օրս ինչպէս որ վերը ըսի, բոլոր Հորեւտանի մէջ միակ Հաւրանն է, ուր զինուորագրութիւն դեռ եղած չէ։ Կարաւանը ժամանակ մը 'ի վեր գացած է։

» Դամասկոսի մէջ մէկ տարուան պաշար կայ։ Իսկ է որ պատերազմը սկսելու արգելք չէր մնացած, և ինչպէս որ կը յուսացուէր, ապարատները անմիջապէս ապստամբներուն վրայ դրնաց։

» Հաւրանի բնակիչները, որ երկու տարիէ 'ի վեր կայսերական կառավարութեան յորդորանքներուն ականջ չի կախելով՝ զէնք գործածելու իրաւունք տուին, արապ ու տրիւզի են, թէպէտ տրիւզիներն իրենք ալ արապ են, բայց իրենց գլխուն զատ ազդ մը ձեւացուցած են, որ թէպէտ քիչուոր, բայց իրենց շրջակայ ժողովուրդներուն հետ ըրած շարունակ պատերազմներովը, աւարառութեամբ, աւաղակութեամբ և անգթութեամբ բոլոր երկիրը սասանեցուցած են։ Հաւրանի մէջ տեղն է Լէճայի ընդարձակ երկիրը, որ բոլորովին քարերով կամ մանաւանդ ապառաժներով գոցուած է, ուր ամեն քայլափոխ՝ գահավէժներ կան։ Թնդանօթի և մինչեւ հեծելազօրի համար բնաւ ճամբայ փնտռելու չէ, եղածը լեռներու մէջ շաւիղներ են, այնչափ նեղ՝ որ երկու հոգի քովէ քով չեն կրնար անցնիլ և այնչափ ծուռ ու մուռ՝ որ երկրին ծերերն անգամ երբեմն կը մոլորին։ Այս այս տեղը ամբարեր էին տրիւզիները երբոր Իպրահիմ փաշան զանոնք զինուոր գրել ուզեր էր. այս անգամ ալ հոս ամրացած են։

» Իպրահիմ փաշան 25,000 զօրք և իրեն ամենէն ընտիր զօրապետներէն մէկ քանին հոս կոչնցուց, ու իր երկու բանակները բոլորովին կատարուելէն ետքը՝ երրորդ անգամուն ինքը անձամբ վրանին գնաց նոր բանակով մը ու եօթն ամիս կարգէ դուրս ոստոստելութեամբ երկու կողմէն կռուելէն ետքը, վերջապէս զանոնք նուաճեց։

» Այսու ամենայնիւ այն ժամանակի դժուարութիւնները հիմակուան չափ մեծ չէին։ Այն ժամանակը Հաւրանի տրիւզիներն ու արապները մէկ մէկէ բաժնուած էին, և երբոր առանձինները՝ Իպրահիմ փաշային բոլոր զօրութեանը դէմ կը դնէին, երկրորդները անոր բանակին պէտքերը կը հոգային այնպիսի յաժարութեամբ ու եռանդով մը, որուն համար պէտք էր Իպրահիմ փաշան շնորհակալ ըլլար։

» Այս օրուան օրս՝ ասոնք ամենը մէկ եղած են։ Այս միաբանութեան պատճառը արդեօք Իպրահիմ փաշային սխալմունքն է մի ըսեմ, որ պատերազմին վերջը՝ անխոհեմ բռնաւորութիւն բարեկամ ու թշնամի իրար շփոթեց, և բոլոր Հաւրանի բնակիչները անխտիր մի և նոյն խստութեամբ գատեց իբրեւ յաղթեալ, որով արապները ազգային իրենց ըրած անձնանուէր ձեռնտուութեանը վրայ։ Կամ թէ տրիւզիներուն ըրած ճիգերն են մի, ուրանք մոռնալով, թէ ուրիշ անգամ պատերազմուած ժամանակին արապներուն թշնամութիւնը իրենց վնասակար կրնայ ըլլալ, աշխատեցան զանոնք հաստատուն կապերով իրենց հետ միաբանելու։ Չեմ գիտեր. բայց պատճառը ինչ որ ըլլայ, արդիւնքը նոյն է։ Այս օրուան օրս տրիւզիներն ալ ապրանքներն ալ մեզի դէմ են, ոչ միայն Հաւրանի արապները այլ և Ռէտուրի, Հաճիլանի և Լէճայի շրջականները բնակողներն ալ. անանկ որ, Իպրահիմ փաշան ամենը երեք հազար տրիւզիներու հետ գործ ունէր, իսկ հիմակու սպարապետը նոյն տրիւզիներէն զատ, որ յիրաւի այս օրուան օրս ալ ապստամբութեան հոգին են, ուրեմն նաեւ իր դէմը քառասուն և հինգ հազարէն աւելի ժողովուրդ, որ անոնց ետեւէն կ'երթան։ Այսոնք ամենն ալ Լէճայի մէջ են և մեր բանակը անապատ երկրի մը մէջ գտնուելով, պարտաւորեալ է իրեն պէտք եղած ամեն պաշարը շրջակայ ամենէն մօտ քաղաքներէն բերել տալու, այսինքն՝ երկու երեք, շրջս աւուր ճամբայէ։

» Իսկ է, որ դժուարութիւնները հիմա Իպրահիմ փաշային օրէն շատ մեծ են։

» Բայց աս ալ չի մոռնանք ըսելու, որ Մեհեմմէտ փաշան իմաստուն և հանճարեղ մարդ մը ըլլալով, Իպրահիմ փաշային սխալները գործելիք չունի, և ամեն բան յայտ կուտայ, որ աւելի քիչ ժամանակի մէջ և աւելի քիչ տրիւնհեղութեամբ՝ ապստամբներուն դիմակալութեանը կը յաղթէ։»

» Իպրահիմ փաշան աւելի բուռն ըլլալով քան թէ միր, և բնութեամբ աւելի յարմար ըլլալով՝ կողմնակցնելու բանակի մը հրամայելու քան թէ կանոնաւոր զօրքերու, չէր կրնար պատերազմ ընել առանց տարառութեան, կոտորածներու և ամեն տեսակ բռնութիւններ ընելու, և առանկով իր դէմի թշնամիներուն ուրիշ ապաւէն չէր թողուր դիմադարձութենէ զատ, և ան ալ մինչեւ 'ի մահ։ Դարձեալ՝ իր անխորհուրդ եռանդէն մղուելով, չէր գիտեր և չէր ուզեր տեսնալ իր դէմի արգելքները։ Երբոր զանոնք իրեն կը ցուցնէին, անոնց յաղթելու համար ուրիշ հնարք չէր ճանչնար բայց միայն կուրաբար անոնց վրայ խնալ որ խորտակէ։ Յիրաւի, երբեմն զանոնք կը խորտակեր, բայց շատ անգամ ալ ինքը կը խորտակէր։ Ահա ասանկ անխորհրդաբար իր զօրքերը Լէճայի վրայ արձակեց, որով յայտնի մեռնելու խրկեց զանոնք։ Քանի և հինգ հազար հոգի՝ սպանդանոցի մէջ մորթուելու պէս մէկիկ մէկիկ հոն աներեւոյթ թշնամիներու ձեռքէ սպանուելով, անոր անխոհեմութեանը զոհ եղան։

» Իսկ այժմու սպարապետին յաջողակութիւնն ու առաւել հանճարը՝ երաշխաւոր են մեր զօրքերուն համար, որ այնպէս վտանգներու մէջ չեն խնար յիմարաբար, այնպէս կուրաբար և անօգուտ տեղը զոհ չեն ըլլար։ Միանգամայն, սպարապետին չափաւորութիւն սիրող և հաշտարար բնաւորութիւնը, որով կայսերական կառավարութեան հայրական բարեսրտութիւնը արժանի թարգման մըն է, ապստամբներուն այն մասին, որ աւելի տգիտութեամբ մոլորեալ են քան թէ յանցաւոր, և կը յուսանք, որ ասանկներուն թիւը շատուոր է, զղջալու և ներողութեան յոյս կը թողու։

» Ընտարակոյս ամենքն ալ այս բարեսրտութեան արժանի չեն։ Չի լսուած բարբարոսական անգթութիւններ ըրին մեր զօրաց։ Դամասկոսի ճամբուն վրայ Սանամինա ըսուած գեղին մէջ, որմէ երկու կամ երեք ժամու ճանապարհ հեռու մեր զօրքերը գիշեր մը բանակ դրին հոս եկած տանէնին, անկանոն հետեւակներու հրամանատար մը՝ այս գեղին բնակիչներուն բարեկամական ցոյցերէն խաբուելով, շրջս ալբանիացի հիւանդ զինուոր անոնց խնամոյը կը յանձնէ, որ ճամբայ քալելու կարողութիւն չունէին։ Գեղին շէյխը, մինչեւ բանակը մեղմ ուղեկից ըլլալով, սպարապետէն շատ յարգանք տեսնելէն ետքը ետ դարձաւ Սանամինա գնաց՝ ըսելով թէ ինքը հոն չի գտնուելով բնակիչները գէշ խորհուրդի մը չի հետեւին։ Հետեւեալ օրը քանի մը ձիաւոր՝ խոտ գտնելու համար գեղը երթալով, տեսան որ բոլորովին անապատ դարձեր էր և միանակ այն շրջս թշուառ ալբանիացիներուն մարմինը դատն սուսալի կերպով յօշոտած. տղաներին, ձեռներին ու ականջներնին կտրատած։ Սանամինայի շէյխերը՝ բնակիչներուն առջեւը ինկեր Լէճա գացեր են, և մեղմ ձեւով բարով ըսելու մտօք այս բանը ըրեր են, առանց մեր կողմէն թշնամութիւն մը տեսնելու։

» Սակայն, 'ի պատիւ մարդկութեան կ'ըսենք, թէ ապստամբներն ամենեալ ասանկ չեն. մէկ քանիին ըրած անգութութիւնն ու ապիրատութիւնը՝ ամենքն ալ պատասխանատու չեն կրնար ըլլալ։ Դիտենք նաև, որ մէջերնին քանի մը կողմնակցութիւններ կան, և երբոր մեր զօրքերը վստահութեամբ և եռանդով պատերազմելու կը փափաքին, թշնամեայ մէջ արդէն երկպառակութիւն սկսած է և դեռ պատերազմը չի սկսած վհատութիւն ինկեր է մէջերնին։

» Այսու ամենայնիւ Մեհեմմէտ փաշան կրթութեամբ և վարքով դերազանց զօրքերու գլուխն անցած, Դամասկոսէն տասն և հինգ ժամ և Լէճայէն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՐՈՆ ՏԻՒՎԱԼԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ
ԿԱՄ
ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԲԱՐԵԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Հարունակութիւն. տես թիւ 3940։

Օրին մէկը առտուանց կառնուխ Պ. Տիւվալ իր սենեակը նստած, ուրախ ցնծուն երեսով մը ըսաւ Մատամ Պոնթանին «Իմացուր աղջկանցս, որ երեքն ալ հոս քովս գան և դուն գնա քու գործիդ ետեւէն եղիր։» Այսոնք երբոր աս հրաւէրը լսեցին, շատ զարմացան թէ ինչ պիտի ըլլայ։ Երբոր սենեակը հօրերնուն քով մտան և դուռը կղպեցին, Սոփին առաջ ինկաւ և դժուարելով մը ըսաւ. — Ինչ պիտի ըլլայ, հայր, ասանկ արտնօք և կանուխ կանչելդ, բոլոր գիշերը կը մտմտայի մէկ դրահաշուի (ալճեպրա) խընդիր մը քակելու և հիմակ նստեր ան կը գծէի և կը գրէի կոր, ահա միտքս շփոթեցաւ և բանս ետ մնաց։» Ակլայէն ալ անդիէն ըսաւ. — Ես ալ մէկ նորելուք աղուոր հագուստ մը կարելու վրայ էի, որ վաղը հագնիմ, հիմա կիսկատար մնաց։» Շառլոդն ալ ըսաւ հեզուկ ձայնով մը. — Ես քու հրամանիդ հնազանդելէն աւելի հարկաւոր բան մը չունիմ։» Պ. Տիւվալ ըսաւ. — Շատ կը ցաւիմ, որ ձեր հաճոյական գործքերէն ձեզ արգիլեցի, ընաւոր ընեմ, վասն զի ձեզի տալու լուրս առանցմէ շատ աւելի հարկաւոր սեպեցի։ Հիմա ինձի մտիկ ըրէք։ Ուրեք երեքնիդ ալ շէնքով շնորհքով, ողջ առողջ, առանց մէկ ակտրութեան մեծցաք, փառք աստուծոյ։ Հիմա իմին պարտքս է և կը մտմտամ, որ ձեզ տուն տեղ ընեմ և կարգեմ։» — Ո՜հ, չեմ դիմանար ըսելու տեղն է, հայր, աս քու մտմտուքիդ վրայ, ըսաւ Սոփին. հարցուցիր մի մէյմը ինձի թէ կուզեմ, կամ թէ ինչ գոյն ելիկ... ես չեմ կրնար սիրաս տալ մէկու մը, մինչեւ որ իմաստուն մը, փիլիսոփայ մը չըլլայ և ասոր ալ առեններ պէտք է։» Ակլայէն ալ անդիէն ըսաւ. — Կարծեմ, որ ինձի համար շատ դժուարութիւն պիտի չի քաշէս, հայր, մէկ մը գտնալու, վասն զի ես իմաստուն չեմ փնտռեր, այլ շատ հարուստ մէկը։» Շառլոդն ալ հառաչելով մը ըսաւ. — Ես չէի կարծեր որ հայրս այսպէս շուտով ուզէ մեզ գլխէն թեթեւցնել։» Հայրը պատասխանեց — Երբ որ ըսէք մէյմը իմ ըսելիքս, կ'իմանաք, որ ոչ զձեզ կ'ուզեմ գլխէս նետել և ոչ ատարակուսանաց մէջ եմ։ Չեզի պէս աղջկանց արժանի երիկ մարդ մը կը պակսի։ Բայց հիմակու հիմա չէ թէ ամենուդ համար է բանը, այլ միայն մէկ հատիդ վրայ։ Նէ գիտէք ինչ է այս, ինչ փառաւոր վճռակ, որ բոլոր Եւրոպա պիտի թնդայ թէ որ ըսելու ըլլայ. մէկ թագաւորազուն մը մէկ մեծ իշխան մը որ ձեզմէն մէկերնիդ կ'ուզէ։» Ամենը մէկէն մատ խածնելով ըսին. — Ինչոր թագաւորազուն մը։» — Այո՛ աղջիկներս մեծ արքայազուն մը և երեւելի իշխան մըն է Եւրոպայում մէջ։ Լսեր էք մի արդեօք մեծապատիւ Տ. Կոմս Ռամֆալան։» Սոփին առաջ վազեց ըսելով — Կը յիշեմ կարդացած պատմութիւններէս, որ ատիկա հոլանտացի պիտի ըլլայ, որ մեծ ծառայութիւններ ըրաւ թագաւորութեանը։» — Հայրը պատասխանեց. — կարծեմ, որ ադ ըսածդ պիտոր ըլլայ, բայց ով որ ըլլայ, ահա մէկ մեծ բաղդաւորութիւն մը՝ որ ձեր առաջը կը դնեմ։» Ակլայէ ժպտելով մը ըսաւ. — արդեօք կատակի (շախա) համար մեզի կը զբուցես կոր, հայր, աս բանը։» Հայրը — Էջ, էջ, ըսաւ, մի կարծեր այնպէս, այլ խիստ ճշմարիտ է ըսածս, ահա հոս մեզի մօտ Ամենթերատամ անուանով իլչեանը (օթել) իջեր է, երէկ իրմէ ասկեղէն և գոհարեղէն վաճառներ ուզեր էր՝ հոն էի. ինչ աղնուական բարք, ինչ անուշ ու քաղաքավար զբուցուածք և ընտելական վարմունք, չեմ կրնար զբուցել. հետս երկար խօսակցեցաւ, ինձի բացաւ իր սրտին տրտմութիւնը. — ձանձրացեր եմ, ըսաւ, մեծամեծ խրախճանքներէն, և հոն տեղը երևցող՝ գոհարներով և մարգարիտներով զարդարուած տիկիններուն և աղջկանց վարքէն, և այսպէս ալ ջոր գլուխ չեմ ուզեր ապրիլ։ Բայց ո՞ր և ընտիր գտնամ մէկ տիրտ մը իմ բաղձանացս համեմատ, մէկ չէնք շնորհք, համեստ վարքով, պէտք եղած կրթութիւնները ունեցող աղջիկ մը. որ ատոր ճանչնէ ըլլայ նէ թողըլլայ, ես որպիսութիւն կը փնտռեմ, որքանութիւն հոգը չէ. ես՝ գիտես որ եւեղ եւեղոք ունիմ...։ Արդեօք դուն կը ճանչնաս մի այսպիսի շնորհքով աղջիկ մը...։ Ով որ ինձի այս ծառայութիւնը ընելու ըլլայ, ու զիս աս սրբանեղութենէս ազատէ, իմ առաջին բարեկամն կը սեպեմ, և հօր տեղ դնելով իրեն կը ծառայեմ։»

Այս որ լսեցի նէ, համարձակեցայ իրեն ըսելու թէ, — ես երեք աղջիկ ունիմ մէյ-մէկէ սիրելի և շնորհօք և գրելիք ամեն կրթութիւնները սորված։» Իշխանին սիրտը թռնտ ելաւ, և աչքերը զուարթութիւնք մը վրաս բանալով, և ինձի երանի տալով

կէս ժամ հեռու բանակ դրեր, կը նմանի եւ եւ ելք հօր մը, որ ներելու համար զղջման կ'ըսպասէ, քան ցասուցեալ տիրոջ մը որ սպառժել միայն կ'ուզէ. և այս օրուան օրս, իրենց յանցանացը հակառակ՝ ապստամբները դէմերնին արդարութեան ձեռք մը ունին և ոչ վրէժխնդրութեան։

» Մեր դիրքը Լէճայի առջեւ, աս առաւելութիւնն ալ ունի, որ ամեն տեսակ կարօտութիւններն ու նեղութիւնները մեր կողմը ըլլալուն տեղը՝ թշնամիներնուս կողմն են։ Իրենց գեղերուն մէջ կեցեր, որոնց գրեթէ բանելիքը մեր ձեռքն է, շատ չի քշեր, պիտի յոգնին չոր ցամաք ապառաժներուն մէջ նստելէն, ուր խմելու ջուր անգամ չունին։ Իրենց Լէճա փախչելը ան ժամանակը միայն իրենց շահաւոր կ'ըլլար, երբոր մենք անիսահեմութեամբ եռեւնուն երթայինք։ Ընդհակառակն մենք իրենց ապասելով, անտարակոյս ենք, որ պիտի սոսիպուին դուրս ելլելու և անձնատուր ըլլալու։

» Սպարապետին չափաւորութիւնը, խնայութիւնը և խոհեմութիւնը այնչափ մեծ ազդեցութիւն ըրած են ապստամբներուն, որչափ բուռն յարձակմունք մը չեր կրնար։ Ուստի ապստամբութեան գլուխները չի կրնալով, ինչպէս որ կ'ուզէին, մեզ իրենց եռեւէն Լէճա տանիլ, ուր կը յուսային մեր զօրքերը ջարդելու, իրենց եռեւէն գացողները խրախուսելու ու անոնց եռանդը բորբոքելու համար որ օրէ օր կը պաղէր, ելան հարուած մը ալ ուզեցին, անանկ հարուած մը որ վճռական կը կարծէին։ Բանակին վրայ երթալու չի համարձակելով, մտածեցին, որ Դամասկոսէն գունդ մը հեռեւակ զօրքով եկած պաշարներու կարաւանը կողոպտեն։ Ուստի երկու երեք հաղարի չափ ձիաւոր, կարաւանին վրայ ինկան Սանամինայէն երկու ժամ հեռու։ Այս առաջին անգամն էր, որ կանոնաւոր զօրաց կրակը կը տեսնէին։ Կայսերական գունդը այնպէս աղէկ ինքզինքը պաշտպանեց, որ ապստամբները պարտաւորեցան ետ քաշուելու։ Բրած կորուստներնուն վրայ ճիշդ տեղեկութիւն ունինք. 81 հոգի սպաննուեր կամ վիրաւորուեր են, որոց կէսը երեւելի գլուխներ են եղեր։ Ցիսուենէն առաջի մատակ ձի սպաննելը ուեր են, և իրենց համար մատակ ձիերը մարդէն շատ առաջ են։ Իսկ մեր կողմէն, մարդ մը սպաննուեցաւ, և երկու հոգի վիրաւորուեցան, ան ալ անկանոն ձիաւորներու խումբէն, որ առաջի առաջնորդ կը համարուէին, քանի թէ կարաւանը պահպանելու զինուոր։ Կայսերական գունդէն մարդ մը անգամ չի վիրաւորուեցաւ։ Կանոնաւոր զօրաց գերազանցութիւնը առիթ աւելի պայծառ կերպով չէր կրնար հանդիսանալ։

» Այս հարուածին վրայ մեր թշնամիները այնպէս վհատեցան, որ հետեւեալ օրը միջնորդ փնտուելու սկսան, և գրեթէ յոյս ունինք, որ ամեն բան կարծուածէն աւելի շուտով կը վերջանայ։

» Դժբաղդաբար՝ աս ալ հաւանական է, որ սպարապետին ջանքերը անպտուղ ըլլան այնպիսի մարդոց դաղտնի հնարքներովը, որոնք պէտք էր յամենայն զօրութիւնէ նպաստէին սպարապետին, երբոր փախստականներուն գլուխը խելք դնելու կ'աշխատէր։ Շատ տխուր բան մին է տեսնալ, որուն համար տաճկները կամացուկ կը խօսին մէկ մէկու, բայց եւրոպացիները համարձակ կ'ըսեն Դամասկոսի մէջ, թէ անոնք որ Տաճկաստանի յառաջադիմելն ու զօրանալը պէտք է ուզէին, հոս արիւնները բարեկամեղեր են, գանոնք հանդարտութեան ու հնազանդութեան յորդորելու տեղերնին, ընդհակառակն ամեն կերպով կ'աշխատին անհնազանդութեան ու դիմադարձութեան գանոնք գրգռելու։ Այս գաղտնի մեքենայութիւնները նոր բաներ չեն։ Երկու տարի է, որ կայսերական կառավարութիւնը առաջ Լիմին փաշային ետքն ալ Մեհեմմեթ փաշային ձեռքովը կ'աշխատի՝ իր մոլորեալ հպատակները հնազանդութեան և պարտքերնին ճանչնալու բերել, տունք ամեն հնարք 'ի գործ դրին, որ այս ջանքերը պարապն հանեն և հակառակը ընելատ։ Այս գատապարտելի դրդռուիներուն կրօնական ազդեցութիւնը շատ վնասակար պիտի ըլլայ անոնց, որոնց բարեկամ ձեւացած են։ Ցիրուի տխուր բարեկամութիւն։ Անոնք ալ պիտի հասկնան, ոչ թոնց խորհուրդները մոլիկ ընելնուն վրայ պիտի զղջան, բայց կը վախցուի որ ուշ պիտի հասկրնան, և այս անհասկնալի մեքենայութիւնները ողբալի յաջողութիւն մը գտած են այս միջոցին անոնց քով։ Բարպարապետին չափաւորութեանն ու խոհեմութեանը հակառակ, այս ձեռքի տակէ գրգռութիւնները՝ անհրաժարելի պատերազմի մը պատճառ պիտի ըլլան, ու թերեւս շատ արիւնհեղութիւն պիտի ըլլայ։

» Ընդունեցէք եւայլն

» Տաճկապանի ծառայ-Ըեան Ֆէջ
Եւրոպայի մը։ »

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱԶԱԻԱ։ Կայսերուն խնդիրը արդէն լուծուած ըլլալով, Ալի Նաբուլսէնի յաջորդին ընտրութեանը վրայ ամենուն միտքը զբաղած է, բայց կ'երեւի, որ այս խնդիրն ալ Ալի Նաբուլսէն ինքը պիտի լուծէ, և ծերակոյտը մինակ անոր ընելիք որոշումը պիտի հաստատէ։ Ալի Նաբուլսէն իր միտքը երբեք չի յայտներ, և իր դիտաւորութիւնը գրեթէ միշտ գործադրութեան ժամանակը յանկարծակի կ'իմանան, ոչ միայն ժողովուրդը, այլ իր խորհրդականներն ալ։ Ուստի այս մասին ալ մինչեւ որ ինքը իւր դիտաւորութիւնը չի յայտնէ, բոլոր խօսուածները անհիմն կարծիքներ կրնան սեպուիլ։

— Այտա — Էլ — Բատէր էմիրը այս օրերս Փարիզի երեւելի տեղերը պրպտելու կը զբաղի։

Ժողովուրդը զանիկա տեսած առեղը մեծ յարգանք կը ցուցնէ անոր։ Էմիրը քաղաքավարութեամբ կը պատասխանէ ղինքը բարեւողներուն։

— Պատերազմի պաշտօնեայ Սէնթ — Էնոյ զօրապետը՝ հոկտեմբեր 19 ին Սէն Բլուի պալատը տարաւ Այտա — Էլ — Բատէր էմիրը և նախագահ Իշխանին ներկայացուց, որ նշանաւոր մարդասիրութեամբ զանիկա ընդունեց, թեւերուն մէջ սխմելով։ Երբը Էմիրը հեռեւեալ խօսքերը անոր ըսաւ։

« Տէր, դուն ինձի բարեսրտութիւն ու վեհանձնութիւն ըրիր։ Այս ազատութիւնը քու պարգեւդ է, որ ուրիշները ինձի խստացեր էին և դուն չեիր խստացեր, այսու ամենայնիւ. դուն ինձի շնորհեցիր։ Կ'երդնում քեզի, որ բրած երդումս բնաւ չի պիտի լուծեմ։ Գիտեմ, որ քեզի կ'ըսեն, թէ ես խօսքիս վրայ չեմ կենար, բայց մի հաւատար։ Ես երկու կերպով կապուած եմ, երախտագիտութեամբս ու տրուած խօսքովս։ Անտարակոյս եղեր որ ես չեմ մոռնար այս երկուքին դրած պարտաւորութիւնը Մարգարէին ցեղէն եղող իմ ազգիս մարդու մը։ Անկա չեմ ուզեր մինակ կենդանի ձայնով քեզի ըսել, այլ կ'ուզեմ դիր մը ալ տալ քեզի, որ ամենուն առջեւ վկայութիւն մը ըլլայ իմ երդմանս որ հոս կը կրկնեմ։ Ուստի սա այս դիրը, որ իմ խորհրդոցս հաւատարիմ թարգմանութիւնն է։ »

Էմիրն այս խօսքերը ըսելէն ետքը նախագահ Իշխանը զանիկա պատրաստեալ տուաւ պալատին մէջ և հրաւիրեց որ այն օրերը ըլլալիք ճիաւոր զօրաց հանդէսին ներկայ գտնուի։ Իշխանին այս ուշադրութիւնները մեծապէս շարժեցին Այտա — էլ — Բատէրի սիրտը, որուն աղնուական և ծանր քաղաքավարութիւնը ամենքը զարմացուց։

— Տէրութեան խորհրդոց ատեանը հոկտեմբեր 14 ին բացուեցաւ Նախագահի փոխանորդ Պ. Պառոշի նախագահութեամբը։

— Կիւյանա խրկուած քաղաքական աքսորեալներէն 12 հոգի փախեր և հոլանտացւոց հողերը գացեր ինկեր են։ Տեղւոյն իշխանութիւնը զանոնք բռներ բանտը դրեր է։ Գաղղիոյ առջի հասարակապետութեան վախճանած օրերն ալ Ռիշկոբ, Ռամել և Վիլ զօրագեներները ուրիշ քանի մը հոգւոյ հետ ասանկ հոլանտացւոց հողը փախեր էին ուրեն օր ծովու վրայ թափառելէն ետեւ, հետերնին երկու շնչ ռոմի զատ ուրիշ ուտելիք չունենալով։

ԱՆԳԼԻԱ։ Ընտրա 17 հոկտեմբեր։ Անգլիոյ վաճառականներուն առեւտրական ատեաններէն նուիրակութիւններ խրկուեցան Ընտրա, որ նոյեմբեր 4 ին մեծ ժողով պիտի ընեն Անգլիոյ առեւտրական օրէնքները քննելու համար, որոնց համար ամեն կողմէն բողոք կ'ելլայ։ Այս բողոքին առաջին պատճառը առեւտրական դատերուն ծախուց շատութիւնն է, երկրորդն է դատաստաններուն երկար քաշելը։

— Անգլիա մոտ ատմոսեաց պատճառաւ շատ ոսկի դուրս կը խրկուի այս միջոցին մանաւորապէս Ռուսիոյ համար, ուսկից շատ ցորեն կ'երթայ Անգլիա։ Բայց կը կարծուի, որ շատ չի պիտի տեւէ։

ԲՐՈՒՍԻԱ։ Երկրորդ խորհրդարան

ըսաւ. — Թէ որ ադ աղջիկներն իրենց հօրը ազնիւ հոգին ունին և առաքինութեամբ կը նմանին նէ, ասկէց աւելի Ինչ կ'ուզեմ, ահա իմ երջանկութիւնս կատարուեցաւ։ » Զերինցնեմ, իրեն հաքի խօսքովը զիս պարտաւորեց, որ ձեր մէջէն որերնիդ որ իրեն պատշաճ կը սեպեմ, զանիկա իրեն բնակարանը տանիմ, որ ինքն ալ հետը խօսի և ճանչնայ։ » Հայրը խօսքը ըլմնցուց չի ըմնցուց, Սոփին ըսաւ. — ատիկա կարգէ դուրս բան մըն է, հայր. դուն անտարակոյս դիտես, որ ատ մարդը իրաւցունէ արքայազուն է, ելլայ թէ մէկ նենգաւոր խաբեբայ մը ելլայ, որ սուտուտմուտ ճամբով իր բանը տեսնել ուզէ, որոնց օրինակները շատ գիրքերու մէջ կարդացեր եմ։ Հայրը պատասխանեց. — ատուած ջնէ, որ խաբեբայ ելլայ կոմս Բամբալլանը, որ ճանչցուած է Թագաւորին պալատը, և մեծամեծ սեղանաւորներէն, և ամենէն, իր ընտանիքը յաճախորդս (միւջոէրի) է, հայրը շատ աղէկ կը ճանչնամ և շատ ապրանք խաւրեր ծախեր եմ։ » Ակլայէն հարցուց. — Այս իշխանը արդեօք ձեր է թէ կարիճ մարդ մըն է. » — քսան և վեց տարեկան է, ըսաւ հայրը, մեծահասակ և վայելուչ դէմքով երիտասարդ մը։ » Ա՜հ, ըսաւ Ակլայէն ալ ինչ աւելի բան պէտք է ինձի համար։ » Սոփին անդիէն բռնկելով չեխեց զանիկա ըսելով. — կարծեցիր, որ արդէն անոր տունը բարձերու վրայ բաղմեր նստեր ես։ Զի ըսեցիր, որ հայրերնիս մէջերնուս անիկա պիտի ընտրէ, որ իշխանին սրտին ուզածն է, չէ թէ քեզի պէս կունտիկ կլոբիկ մէկը, որ աղուորութեանդ վրայ հըպարծացեր, ուրիշ ոչ բարոյական և ոչ գիտնական բաներու տեղեկութիւն չունիս։ » Ակլայէն կարմրակելով անոր պատասխանեց. — ադ ըսածդ սուտ չէ, բայց աս ալ կայ, որ կիսկատար իմաստակի սիրտ ու բերան չունիմ, և դուն կը կարծես թէ ատիկա մեծ պակսութիւն չէ՞ մէկ աղջկան մը։ » Հայրը ասնորեբուք վէճը կտրելու համար ըսաւ. — չեմ ուզեր տանս մէջ տեսնել նախանձ և ընդդիմախօսութիւն, և ձեր ինքնահաւանութիւը, որ բնական կիրք մըն է ձեղիպէսներուն կ'ուզեմ դադրեցնել. ուստի ամեն մէկդ զատ զատ իշխանին կը տանիմ, ինքը թող ընտրէ իրեն սրտին սիրածը։ Սոփին ալ մէկէն — աղէկն ալ ադ է ըսին։ » Ակլայէն քովէն կամացուկ մը հօրը ըսաւ. — կը յուսամ, որ առաջ իզմէն պիտի սկսիս։ » Սոփին աչքը բանալով ու բերանը սխմելով պիտի վրան վազեր. բայց հայրը մէկէն ըսաւ թէ — ադ ջբլաբ, ես պիտի կարգաւ սկսիմ, առջինէկ քրոջդ հետ առաջ կ'երթանք իշխանին, եւ տես դուն։ Թէ որ պէտք ըլլայ՝ քեռնէ հետ ալ Շառլոդը։ Ուստի, Սոփի, գիտնաս որքեղ առաջ պիտի տանիմ։ Վաղը ժամը իններն պատրաստ եղիր ընտրելու համար որ պէտք է նէ։ »

Հայրը ատոնք զրուցելէն ետեւ, ելաւ գնաց իր բանը։ Երեք քրոջտանք երբոր միանակ մնացին, սկսան խորհրդակցիլ աս գիսլուածին վրայ, և ատեն ատեն տաքցած՝ եւեւ պակաս խօսքեր կը նետէին մէկմէկու և մանաւանդ Շառլոդին վրայ հեգնելով, թէ անկիւնը մուգցուած աղջիկ մը՝ ահա թագաւորաղուն մը առջեւ պիտի ելլէ և անոր հարս ըլլայ։

Մատամ Պոնթանը, որ հեռաքրքրութիւն կ'երեր, ատոնց շշնջիւնը լսելով, ներս մտաւ։ Ատոնք շուտ մը վրան վազեցին և մէկմէկու խօսքը իրարու բերնէ կտրելով՝ իմացուցին բանը. ան ալ ուրախանալով, աչքը անկեց Ակլայէին վրայ, և սրտանց կ'ուզէր, որ երջանկութեան վիճակը անոր խնայ։

Իսկ Պ. Տիւվալ, որ խօսքը մէկ ըրեր էր իր սիրած կարիճին հետ, վարձեց շուտով մէկ իջեւանի (օթէլ) մը մէջ մեծամեծ զարդարուած սենեակներ, ծառաներ, ձիեր, կառքեր քանի մը օրուան համար։ Ասդին Սոփին բոլոր օրը պատրաստութեան եռեւեռեալ, չէ թէ այնչափ հագուելու կապուելու, այլ աւելի իր արուեստական և գիտնական գործիքները և աշխարհացոյց պատկերքները շարեց, շտկեց, մաքրեց, որ հեռը պիտի առնէր. իր գլխաւոր հոգն էր ցուցնել իշխանին՝ չէ թէ ներսի բնաւորութիւնը և դրսի յատկութիւնները, այլ իր շատգիտութիւնը, և խելքը պլպլցնել անոր առջեւն, որպէս թէ իրեն ոտքը եկող աղջիկ մը չի կայ բոլոր Եւրոպայու մէջ։ (Ասիկա թերեւս կը վայլէ մէկ ուսումնական պատանեկի մը ըստ տեղւոյն և ըստ ժամանակին, այլ մէկ աղջկան մը՝ այս պարագային մէջ՝ կրնաք ըսել թէ անվայելուչ է. մի թէ ապատէմին քննութիւն անցուցնելու կ'երթայ կոր)։ Ինչ որ է նէ, ատենը եկաւ ժամը ինը զարկաւ, ահա փառաւոր կառք մը՝ որուն ետեւը առջեւը ոսկեզարդ հագուստներով ծառաներ նըստած՝ էին, եկաւ կեցաւ. իրենց դրան առջեւը։ Երեք քրվոց սրտին մէջ իրաւցունէ զանազան խռովութիւններ արթնցան։ Պիպի ղարուանոի։

նին ընտրութիւնները կատարուեցան։ Պէռլինի մէջ ռամկապետական կողմը քուէ տալէ հրաժարեցաւ, մնացածներն ալ մեծ փոյթ մը չի ցուցին քուէ տալու։ Ուստի ընտրողներուն մեծագոյն մասը կ'երեւի, որ պաշտօնէից կուսակիցներն են։ Դաւառներուն մէջ եղած ընտրութիւնները դեռ չի մացուեցան, բայց հաւանական կ'երեւի, որ անոնք ալ մեծ մասամբ մայրաքաղաքին մէջ եղած ընտրութիւններուն պէս են։

═══

ՊԷԼՃԻՔԱ։ Նոր պաշտօնէից ընտրութիւնը հետեւեալ կերպով եղեր է։ Պ. տը Պռուքէռ, արտաքին գործոց պաշտօնեայ, Պ. Բիլեռքօ, ներքին գործոց և Պ. Ֆիտեր, արդարութեան, Պ. Պ. Լիէձ, Վանհուրպէք և Ընուլ իրենց առջի պաշտօններուն մէջ հաստատուեր են։

— Պատգամաւորաց ժողովին նախագահի ընտրութիւնը հոկտեմբեր 14 ին կատարուեցաւ։ Պ. Տէլֆօս աղատականը 54 քուէով նախագահ ընտրուեցաւ։ Բայց նախագահի փոխանորդներն ու ատենադպիրներն ընտրելու ատեն կղերական կողմը յաղթեց։

Այս բաժանմունքը կը ցուցնէ, որ պատգամաւորաց ժողովը նորէն պիտի լուծուի։

— Տարւոյս առջի ինն ամիսներուն մէջ գանձուն եկամուտը 59,078,395 ֆռանք եղեր է, այսինքն առջի տարիներուն վրայ 2,500,000 ֆռանք աւելի։

═══

ԻՏԱԼԻԱ։ Թուքանայի պաշտօնէից ժողովին նախագահ Պ. Պալտասարինի հոկտեմբեր 9 ին իրիկունը իւր տունը մտնելու ատեն, փոքրն զարնուեցաւ, բայց բարեբաղդաբար խիստ թեթեւ կերպով։

Թուրինի Օբինիոնէ լրագիրը այս եղեռնագործութեան վրայ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ։

„Չեմ կրնար բաւական խօսք գտնել այս վատ մարդասպանութիւնները դատապարտելու, որ մեր օրերուն և քաղաքակրթեալ ժամանակներու նախանձն են։ Չի գիտցուիր ստուգիւթէ այս յարձակման պատճառը ի՞նչ է, անձնական ատելութենէ՞ թէ քաղաքական կարծեաց բորբոքմանէ՞ առաջ եկած է։

Բայց նշանակութեան արժանի է, որ շատ մարդիկ, նաեւ պաշտօնէին բարեկամներէն ոմանք, այս սպանութեան փորձը ծայրայեղ պապականութեան կուսակիցներուն գլխուն տակէն կը կարծեն, որոնք Պ. Պալտասարինին գլխաւոր արդելք մը կը համարեն Լեօբղեան սահմանադրութիւնը ջնջելու։ Բայց ասոնք կարծիք են։ Առանց յայտնի ապացուցանելու չեմ համարձակիր մինչեւ իմ թշնամւոյս վրայ ձգել ասանկ ամօթալի գործոյ մը պատասխանատուութիւնը։„

═══

ՍՊԱՆԻԱ։ Մատրիտի Կոլէտ լրագիրը 1851 տարուան Սպանիայի առեւտրական վիճակին վրայօք հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ։

Սպանիա մտած ապրանաց գինն եղեր է 171 միլիոն 912,070 ֆռանք և դուրս ելածներուն 124 միլիոն 277,108 ֆռանք։ Այսկէց կը տեսնուի, որ 1851 ին ներս մտածը առջի տարուան վրայ 4 միլիոն 183,840 ֆռանք աւելի եղեր է. իսկ դուրս ելածը 2 միլիոն 240,188։

1851 ին ներս մտած ապրանաց գինը դուրս ելածներէն 47 միլիոն 534,962 ֆռանք աւելի եղեր է։

═══

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Վեհափառ կայսրը այս օրերս հրովարտակ մը հանելով Լեհաստանի տեսչութեան-ոստիկանին կը հրամայէ, որ օտարականները Լեհաստանի սահմանէն ներս մտնելու ատեննին՝ վրանին նայի, որչափ ստակ ունին նէ համրէ և զանոնք ինչ բանի գործածելիքնին հասկնայ ու անանկ ներս թող տայ։ Նոյնպէս ալ դուրս ելած ատեննին կրկին ստակնին համրէ, ու ինչ բանի գործածեր են կամ քովերնին որչափ մնացեր է հասկընայ, ու անանկ թող տայ, որ երթան։

═══

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Վ. Օթոն թագաւորը հոկտեմբեր 21 ին գիշերը Աթէնք հասաւ։ Յաջողութեան խնդրոյն վրայ երեք պաշտպան տէրութեանց կողմէն երեսփոխաններու ժողով մը Լոնդրայի մէջ գումարելով, Յունաստանի կողմէն ալ երեսփոխան ընտրուեցաւ Պ. Թուքիդիդի, որ հելլենական կառավարութեան կողմէն դեսպան գացած է Լոնդրա։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տեսչութեան ժողովին նորընտիր նախագահ Աշիր պէյը՝ անցեալ երեքշաբթի Հռոդոստէն (Թէքիրտաղ) մայրաքաղաքս հասաւ օսմանեան Սուպվէր շոգենաւով և Դուռը իր այցելութիւնները ընելէն ետեւ իւր նոր պաշտօնը վարելու սկսաւ։ Հասարակաց ապահովութեան բարեկամ եղող անձինք կը յուսան, որ Աշիր պէյը՝ իւր բաղմաժամանակեայ փորձառութեամբը արժանապէս պիտի նպաստէ մեծապատիւ Խայրէտտին փաշային, որուն իմաստուն և յարատեւ ջանից արդիւնքն է մայրաքաղաքիս հիմակու կատարեալ հանգարտութիւնը։

— Դարդանելէն (Չանակ գալէ) եկած լուրերով կիմանանք, որ Կելիպօլուի և անոր շրջակայից կառավարութիւնը կայսերական հրամանաւ Հասան Հայտար փաշային յանձնուեր է։

— Կալացի շոգենաւը, որ անցեալ երեքշաբթի պիտի գար, օդերուն գեշութեանը պատճառաւ՝ շաբաթ օրը հասաւ մայրաքաղաքս։

— Անցեալ շաբթուան փոթորիկներուն երեւսէն՝ պատճառած նաւաբեկութիւններուն վրայօք նախընթաց թերթոնիս տուած տեղեկութիւններնուս վրայ հետեւեալներն ալ կրնանք յաւելցընել։

Սեւ ծովու մէջ, երկու շոգենաւ՝ որ ցամաքը ինկած քանի մը նաւերը հանելու համար խրկուած էին, մայրաքաղաքս մտան առանց բան մը տեսնելու, բայց Ի սարտենիայի նաւէ մը, որուն վրայօք անցեալ շաբթու խօսեցանք և բոլորովին ընկղմած ըլլալով, միայն կայմերուն ծայրերը կը տեսնուէին։

Վալաքիայի Սան Ճորճիօ անուն նաւը, որուն նաւապետն է Բանաեօթ Բալուտի և 9 հաղար գրիւ ցորեն կ'առնէ, Վառնայէն փայտ բեռցուցած կուգար, անցեալ երկուշաբթի հիւսիսային սաստիկ հովէ մը բռնուելով Բիլիի և Ֆոնարաքիի մէջ տեղը դտնուած հին փարոսին մօտ Նումելիի ծովեզրը ինկաւ։ Յայտերուն վրայ խնալու ատենը պարտաւորեցաւ հոն երկաթ նետելու և օգնութիւն փընտրելու։ Բ...ի Պօսֆոր դաղղիական շոգենաւը երեքշաբթի կէս օրէն ետքը դնաց և զանիկա տեղէն հանելով անվտանգ Պէյիւք տերէ բերաւ։

Հետեւեալ օրը նոյն շոգենաւը օսմանցւոյ նաւ մը ազատեց, որ Դավագի և Սելվի պուռունի մէջ տեղը խրեր էր և մէջը շատ ճանապարհորդ ու ապրանք կար։ Նաւը իսկոյն աւազին վրայէն ելելով, առանց վնաս մը կրած ըլլալու իւր ճամբան շարունակեց։

Անցեալ երեքշաբթի ուրիշ նաւաբեկութիւն մըն ալ եղեր էր Դումգաբուի մօտը։ Թայնմուր—Բասալ անուն անդղիացի նաւ մը՝ Թոշ նաւապետին հրամանատարութեան տակ՝ Սպանիայէն պարապ կուգար Դանուբ երթալու համար։ Հգած երկաթին շղթաները խորտակելով մայրաքաղաքիս պարսպին առջեւի ժայռերուն վրայ ինկաւ։ Ազատելու ճար չըլլալով մէջի կազմածները հանեցին։

Օսմանեան Արշիպեղագոսին մէջ ալ քանի մը նաւաբեկութիւններ եղեր են։ Փլաթանիայի մօտ հելլենական նաւ մը ընկղմեր է, բայց նաւաստիներն ու ճանապարհորդները կրցեր են ազատիլ։

— Շէրէֆի—խայրիէ ընկերութեան շոգենաւները, որ Վոսփորի նեղուցին մէջ կը բանին, իրենց կանոնաւոր ճանապարհորդութիւնը ձմեռն ալ պիտի շարունակեն, բայց եղանակին պիտոյնայելով՝ հասարակութիւնը գոհ ընելու համար հետեւեալ նոր կարգադրութիւնները եղան, որոնց համեմատ պիտի ըլլան Վոսփորի մէջ երթեւեկութիւնները այս օրուընէ սկսելով։

Կէօք սու—յու շոգենաւը՝ ամեն օր ուրբաթէն զատ, իրիկուան ժամը 10½ին կամուրջէն պիտի ելլէ, Պէյլէրպէյի, Պէպէք, Բուռմելի հիսար և Սաէնիա հանդիպելով Լէէնի գեղ պիտի երթայ, ուր գիշերը պիտի մնայ։ Առաւօտուն ժամը 3½ին ճամբայ պիտի ելլէ, Սաէնիա, Պէյաճի գեղ, Բուռմելի Հիսար և Պէպէք հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։

Ընդօրէն իրիկուան ժամը 9½ին կամուրջէն պիտի ելլէ, Ընտօլու հիսար, Լէէնի գեղ, Թարապիա, Պէյիւքտէրէ և Լէէնի մահալլէ հանդիպելով Դավագ պիտի երթայ, ուր գիշերը պիտի մնայ։ Առաւօտուն ժամը 2½ին ճամբայ պիտի ելլէ Լէէնի մահալլէ, Պէյքօղ, Ընտօլու հիսար, Վանի գեղ, Ղէնկէլ գեղ, Պէյլէրպէյի հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։ Ուրբաթ օրերը այս շոգենաւը Պէյլէրպէյի շոգենաւին տեղը պիտի բանի։

Թարապիան իրիկուան ժամը 10½ ին կամուրջէն պիտի մեկնի, Պէյաճի գեղ, Լէէնի գեղ, Թարապիա պիտի հանդիպի և գիշերը Պէյիւքտէրէ պիտի մընայ։ Առաւօտուն ժամը 2½ին ճամբայ պիտի ելլէ և նոյն տեղերը հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։

Պէյլէրպէյի իրիկուան ժամը 10 ին կամուրջէն պիտի մեկնի Պէյլէրպէյի, Ղէնկէլ գեղ, Վանի գեղ, Դանըճա և Պէյքօղ պիտի երթայ։ Առաւօտուն ժամը 3½ ին Պէյքօղէն պիտի ելլէ, նոյն տեղերը հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։ Այս շոգենաւը իրիկուն առտու Փաշա պահչէսի ալ պիտի հանդիպի թէ որ օդը ներելու ըլլայ։ Ուրբաթ օրերը՝ Ընտօլու շոգենաւը պիտի բանի սասը տեղ։

Պեշիքթաշ՝ ամեն օր բայց 'ի կիրակիէն, իրիկուան ժամը 9½ ին ու 11 ին կամուրջէն պիտի ելլէ, Պեշիքթաշ, Օրթագեղ, Դուրու-չէշմէ և Առնավուտ գեղ պիտի երթայ։ Առաւօտուն ժամը 2½ ին ու 4½ ին նոյն տեղերը հանդիպելով, կամուրջը պիտի դառնայ։

Պէպէք նաւ-քաշող շոգենաւը՝ պէպք եղած ժամանակը արտաքոյ կարգի ճանապարհորդութիւն պիտի ընէ հետեւեալ կերպով։

Իրիկուան ժամը 10½ ին ճամբայ պիտի ելլէ, Պեշիքթաշ, Օրթագեղ, Դուրու չէշմէ, Առնավուտ գեղ և Պէպէք պիտի երթայ։ Առաւօտուն ժամը 3½ ին Պէյքօղէն պիտի ելլէ, նոյն տեղերը հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։ Այս շոգենաւը իրիկուն առտու Փաշա պահչէսի ալ պիտի հանդիպի թէ որ օդը ներելու ըլլայ։ Ուրբաթ օրերը՝ Ընտօլու շոգենաւը պիտի բանի սասը տեղ։

Պեշիքթաշ՝ ամեն օր բայց 'ի կիրակիէն, իրիկուան ժամը 9½ ին ու 11 ին կամուրջէն պիտի ելլէ, Պեշիքթաշ, Օրթագեղ, Դուրու-չէշմէ և Առնավուտ գեղ պիտի երթայ։ Առաւօտուն ժամը 2½ ին ու 4½ ին նոյն տեղերը հանդիպելով, կամուրջը պիտի դառնայ։

Պեպէք նաւ-քաշող շոգենաւը՝ պէպք եղած ժամանակը արտաքոյ կարգի ճանապարհորդութիւն պիտի ընէ հետեւեալ կերպով։

Իրիկուան ժամը 10½ ին ճամբայ պիտի ելլէ, Պեշիքթաշ, Օրթագեղ, Դուրու չէշմէ, Առնավուտ գեղ և Պէպէք պիտի երթայ։ Առաւօտուն ժամը 3 ին ճամբայ պիտի ելլէ և նոյն տեղերը հանդիպելով կամուրջը պիտի դառնայ։

Նոյն շոգենաւը ցերեկն ալ Իւսկիւտարէն Գալաթիա երթեւեկութիւն պիտի ընէ հետեւեալ կերպով, ժամը 6 ին և 8 ին կամուրջէն պիտի մեկնի, 7 ին և 8½ ին ալ Իւսկիւտարէն։

Իւսկիւտար բանող երկու շոգենաւները առաջուան պէս պիտի շարունակեն իրենց երթեւեկութիւնը։

— Հաբաթ իրիկուն ժամը չորսին ատեննները Խասգիւղի Իրիի Փաշա ըսուած թաղին մէջ հրդեհ պատահելով 50 ի չափ տուն և 200 խանութ հրոյ ճարակ եղան։

— Մօսիւ Վիքթոր Անկլօա գաղղիացի գիտնական ճանապարհորդը, որ քանի մը ամիսէ 'ի վեր փոքր Ասիայի մէջ ճանապարհորդութիւն կ'ընէ, մասնաւորապէս Կիլիկիոյ կողմերը հայկական հնութիւններ գտնելու նպատակաւ, հետեւեալ լուրերը կը գրէ տեղւոյս գաղղիական ֆոռնալ լրագրին։

Մօսիւ Վիքթոր Անկլօա այս լուրերը գրած ժամանակը այսինքն հոկտեմբեր 2/14 ին՝ Պոմպէուպօլիս կը գտնուի եղեր, Մէրսինէն (Տարսոնի նահանգիստ) ճամբայ եղեր Օամա և Իշպուպու գղեակը տեսեր է, որ հին ժամանակը Ստրաբոնի յիշած Օանիադոս ծովասպատակին բնակարանն էր։ Այս գղեակին մէջ խիստ հետաքրքրական բան մը տեսեր է։ Մարդուն մէկը ժամանակաւ յիշեալ գղեակին մէկ կողմը անմատոյց ժայռի մը խոռոչին մէջ զէնքեր գրեր է, որ Մ. Անկլօա իր աչքը կրցեր է տեսնել, ասղէնքերը աղեղ ու նետեր են, որ անդընդախոր գահավէժի մէջ ժայռի մը վրայ դրուած ըլլալով մօտը երթալը անկարելի է։ Օամայէն Մ. Անկլօա Լիւեսա և Կոռիկոն գացեր է, որ ժամանակ մը Հայոց թագաւորներուն բնակարանն էին. և անկէց Սելեւկիա գացեր է, ուր 200 էն աւելի յունարէն և հայերէն արձանագրութիւններ տեսեր է։ Պոմպէուպօլսոյ մէջ, որուն տակերանկոր պատկերը առած է, Մ. Անկլօա՝ Ընտոս յոյն բանաստեղծին և միանգամայն աստեղաբաշխին գերեզմանը գտեր է, որ Բրիսատսէն երկու հարիւր տարի առաջ կ'ապրէր։

Այս ամէն գիւտերը, որոնց մէջ Մ. Անկլօային մեծապէս նպաստեցին Մ. Մազօալիէ գաղղիացի հիւպատոսը և Ասանայի կառավարիչ Օշիա փաշան և անոր տեղակալ Վահիտ էֆէնտին, հնագիտութեան շատ օգտակար ըլլալուն տարակոյս չունինք։

— Փարիզի մէջ մաքսանենգութեան համար զգուշութիւնները խիստ սաստիկ են։ Դռնապանները կասկածելի երեւցած մարդոյ վրան գլուխը չի նայած թող չեն խաբ, որ անցնին։ Այս զգուշութիւնն անօգուտ ընելու համար քանի մը հոգի հետեւեալ հնարքը կը մտածեն։ Մէջերնուն մէկը սապատոզնի (գամպուր) կերպարանք կը մտցնեն ու վրայէն ալ հնոտի հագուստներ հագցուցած՝ իրենք ալ ետեւէն կ'ինան նախատելով, հայհոյելով և քարոտելով դուռնէն դուրս կը փախցընեն։ Դռնապաններն առանց կասկածելու կը թողուն սապատոզնը, որ կ'անցնի կ'երթայ և անանկով խել մը ծանրագին ապրանք կը փախցնէ։ Այս հնարքը շատ անգամ զանազան դուռներու մէջ յաջողութեամբ 'ի գործ դնելով, մեծ գումարներ վատակեր են, փախուցած ապրանքներնուն մաքսի գինը մէջերնին բաժնելով։ Սակայն այս օրերս դժբաղդութիւն հանդիպեր են։ Սապատոզնը թանկագին ապրանքներով բեռնաւորած հալածելու ատեննին՝ պարսպին դրան առջեւ ոտքը սահելով ինկեր և գրպանին մէջէն գոհարեղէն զարդեր դուրս թափելով բանն իմացուեր է և այն չինծու սապատոզն իր կեղծ հալածիչ ընկերներովը դանտը դրուեր են։

— Նախընթաց թերթերնուս մէջ ուրիշ լրագրէ մը առնելով բաւ էինք, որ Աշքեր փաշան Սայտայի առաւարիչ անուանեցաւ փոխանակ Վամուգ փաշայի։ Այս անգամ ստուգելով իմացանք, որ Դամասկոսի կառավարիչ անուաներ է փոխանակ Աքհամ փաշային, ուստի առջի տուած լուրերնիս սխալ է։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻԹԻՃԵԱՆ։

Կ. ՊՕԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ց. ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ